

Олена Марушак

ПРАВОВА РОБОТА
ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ

У статті аналізується правова робота податкових органів і її вплив на взаємини в платниками податків, розкривається зв'язок між правовою роботою і правовою практикою, діяльність структурних підрозділів податкової служби по супроводу і оскарженню у справах окремих категорій, вказується на наявність протиріч в регламентації діяльності податкових органів.

Ключові слова: податкові органи, правова робота, правова політика, нормотворчість, правозастосування, правоохоронна діяльність.

Постановка проблеми

Прийняття Податкового кодексу суттєво впливає на усю податкову систему та діяльність податкових органів. В цій ситуації до податкової служби пред'являються нові вимоги по поліпшенню діяльності податкових органів. Тому тема, що підіймається в статті, актуальна як для наукових розробок, так і для практики застосування законодавства в діяльності податкових органів.

Дослідження в сфері оподаткування притягують увагу значної кількості науковців. Це: А. М. Соколовська, В. П. Вишневський, Н. П. Кучеревенко, С. М. Никитін, Д. Г. Черняк та інші. Втім досліджень в напрямку діяльності податкових органів небагато.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Мета

Метою даної статті є розкриття змісту правової роботи податкових органів та напрямів її удосконалення в процесі здійснення своїх функцій.

Виклад основного матеріалу

Правову роботу в органах державної податкової служби можна розглядати як роботу підрозділів правового забезпечення (юридичної служби), а також як множинність суб'єктів правової роботи (інші посадові особи органу, його структурні підрозділи і керівництво органу), різноманітність форм і методів їхньої роботи [1, с. 14]. Таким чином, правова робота органів ДПС – це діяльність підрозділів правового забезпечення, діяльність керівників ДПС, інших посадових осіб, функціональних підрозділів, які застосовують податкове законодавство. Керівники органу ДПС у своїй діяльності використовують різноманітні засоби захисту інтересів держави, податкового органу, її працівників. Вони наділені правом застосовувати заходи фінансової чи адміністративної відповідальності до окремих платників податків. Звичайно, це зобов'язує керівника органу ДПС володіти відповідною базою правових знань. З іншого боку, підрозділ правового забезпечення, і в першу чергу його керівник, повинен надавати необхідну допомогу керівникові органу в оволодінні певними юридичними знаннями.

Крім того, правова робота уявляє собою нормотворчу, правозастосовну та правоохоронну діяльність, спрямовану на правове забезпечення господарської, виконавчо-розпорядчої та іншої діяльності та управління нею, а також пов'язана з питаннями відповідальності, взаємозв'язку ланок управлінського механізму, посадових осіб та працівників [3, с. 39].

Правова робота – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення умов дотримання законності, що здійснюється у правових формах і методами органами дер-

жавного управління та посадовими особами. Юридична практика є складовим і важливим елементом правової роботи, які гармонійно пов'язані між собою.

Юридичною практикою слід вважати цілепокладену діяльність, яка пов'язана з правовими нормами і спрямована на реалізацію і застосування законодавства в сукупності з набуттям навичок і досвіду в суспільно-правовому житті та юриспруденції, враховуючи результати перевірки на достовірність певних настанов, положень або висновків, що впливає на перетворення об'єктивної

Важливе місце належить юридичній практиці органів державної податкової служби при розгляді справ у судах загальної юрисдикції, господарських судах, адміністративних судах, де стають очевидними не тільки прогалини, колізії і недосконалість законодавства, але і недостатній професіоналізм державних службовців, який пояснюється насамперед складністю податкового законодавства, відсутністю спеціальної освіти за фахом (юрист, фінансист, економіст); незначним досвідом роботи, високим рівнем плинності кадрів або неналежним виконанням обов'язків учасниками процесу.

Основою правової роботи податкових органів розроблений ДПА України «Порядок взаємодії структурних підрозділів органів державної податкової служби під час підготовки та супроводження справ у судах і ведення претензійно-позовної роботи», який затверджено наказом ДПА України від 22.02.03 № 106 із внесеними змінами наказом ДПА України від 10.06.09 № 302.

Згідно з ним врегульовано окремі питання взаємодії структурних підрозділів ОДПС за такими напрямками роботи, як:

- пред'явлення та розгляд претензій ОДПС;
- супроводження справ, що розглядаються судами за участі ОДПС;
- порядок визначення доцільності (недоцільності) оскарження судових рішень.

Визначено поняття актуальної та резонансної справи: Актуальна справа – це справа, яка відповідає одному з таких критеріїв:

- позовні вимоги у якій, перевищують 1 млн грн;
- справи про зменшення або відшкодування сум ПДВ та пені (відсотків) на суму, що перевищує 100 тис. грн;
- предметом спору є стягнення моральних чи матеріальних збитків (шкоди) внаслідок неправомірних дій з боку органів ДПС на суму 100 тис. грн і більше.

Резонансна справа – це справа, яка відповідає одному з таких критеріїв:

- викликає значну позитивну (негативну) оцінку діяльності органів державної податкової служби загальнодержавними чи регіональними громадсько-політичними засобами масової інформації, а також привертає увагу громадськості в Україні чи окремому регіоні;
- позовні вимоги у якій, перевищують 10 млн грн;
- справи про зменшення або відшкодування сум ПДВ та відсотків на суму, що перевищує 500 тис. грн;
- предметом спору є стягнення моральних чи матеріальних збитків (шкоди) внаслідок неправомірних дій з боку посадових осіб або органів ДПС на суму 1 млн. грн і більше;
- предметом спору є поновлення проходження публічної служби керівників органу ДПС та їх перших заступників;
- справа, вирішення якої впливає на формування судової практики (прийняття рішення у цій справі)

впливатиме на вирішення спору значного кола судових справ з аналогічним (схожим) предметом спору).

Органами ДПС супроводжуються справи, що розглядаються судами з питань підготовки процесуальних документів (позовних заяв, заяв, відзивів, заперечень, письмових пояснень, скарг, апеляційних, касаційних скарг, заяв і скарг про перегляд рішень за нововиявленими обставинами та інших документів, що пов'язані з розглядом справи та подаються до суду).

За наявності підстав та обґрунтованості вимог органу ДПС відповідний структурний підрозділ готує та передає керівнику органу ДПС службову записку щодо необхідності направлення позовної заяви разом з повним пакетом документів (належним чином завірених), необхідних для підготовки та направлення позовної заяви, на яких накладається резолюція керівника органу ДПС.

Супроводження та оскарження у справах окремих категорій має наступні особливості:

1. Особливості супроводження справ за позовами громадян про відмову від ідентифікаційного номера.

Супроводження справ за позовами громадян про відмову від ідентифікаційного номера на усіх стадіях судового розгляду здійснюється виключно юридичними підрозділами ДПІ, у т.ч. за дорученням ОДПС вищого рівня.

2. Особливості супроводження справ, стороною у яких виступають одночасно органи ДПС всіх рівнів (ДПА України, ОДПА та ДПІ).

У разі, якщо стороною у справі одночасно виступають ДПА України, ОДПА та ДПІ представництво інтересів на стадії першої судової інстанції здійснюється працівниками юридичних підрозділів ДПІ та ОДПА.

Представництво інтересів ДПА України у таких справах здійснюється працівниками юридичних підрозділів ОДПА за довіреностями. На стадії апеляційного розгляду справ, стороною у яких виступають органи ДПС всіх рівнів, представництво інтересів цих органів здійснюється працівниками юридичних підрозділів ОДПА.

Супроводження справ стороною у яких виступають органи ДПС усіх трьох рівнів, на стадії касаційної судової інстанції здійснюється працівниками Департаменту.

3. Особливості супроводження справ, стороною в яких виступають органи ДПС двох рівнів (ДПА України та ОДПА або ДПІ, ОДПА та ДПІ): у разі, якщо до розгляду справи залучено одночасно органи ДПС двох рівнів, то представництво інтересів цих органів на стадії першої та апеляційної судових інстанцій здійснюється ОДПА за наданими довіреностями.

Супроводження справ, на стадії касаційного провадження, стороною в яких виступають ДПІ та ОДПА, та які не відносяться до категорії справ визначених п. 3.5 цього Порядку представництво інтересів здійснюється юридичним підрозділом ОДПА.

Якщо у справі стороною є ДПА України, то на стадії касаційного провадження представництво інтересів здійснюється працівниками Департаменту.

4. Особливості супроводження та оскарження актуальних справ.

Контроль за супроводженням актуальних справ здійснюється на рівні ОДПА. У разі необхідності, керівником ДПІ може бути створена робоча група із супроводження актуальної справи. Керівником такої групи призначається керівник юридичного підрозділу ДПІ або його заступник.

Супроводження актуальних справ здійснюють:

- на стадії провадження у суді першої інстанції – юридичні підрозділи ДПІ;
- на стадії апеляційного та касаційного провадження/провадження за винятковими обставинами – юридичні підрозділи ОДПА;

5. Особливості супроводження резонансних справ та оскарження судових рішень: контроль за супроводженням резонансних справ здійснюється ОДПА, ДПА України.

Супроводження резонансних справ здійснюють:

- на стадії провадження в суді першої інстанції – юридичні підрозділи ДПІ;
- на стадії апеляційного провадження – юридичні підрозділи ОДПА;
- на стадії касаційного провадження (ВАСУ, ВГСУ, ВСУ), провадження за винятковими обставинами (ВСУ) – Департамент.

Прийняття рішення щодо недоцільності подальшого оскарження рішення суду винесеного не на користь органів ДПС у резонансних справах здійснюється ДПА України.

Направлення касаційних скарг органів ДПС у резонансних справах до Вищого адміністративного суду України, Вищого господарського суду України здійснюється за погодженням Департаменту.

Відповідальність за організацію дотримання вимог цього Порядку несуть керівники юридичних підрозділів та керівники відповідних органів ДПС. Особи, винні у ненаданні інформації в процесі підготовки до супроводження справ, невиконанні вимог процесуального законодавства, неналежному веденні позовної роботи та незабезпеченні супроводження справ у судах несуть відповідальність у порядку, визначеному законодавством.

З набранням з 1 січня 2011 року чинності Податковим кодексом України вдосконалення та успішне функціонування сучасної податкової системи в Україні безпосередньо залежатиме від ефективного та раціонального правового регулювання. Тому на сьогоднішнім основним напрямом роботи юридичної служби є якісне правове забезпечення діяльності податкових органів. Цей процес виявлятиметься й у здійсненні контролю за реалізацією норм Податкового кодексу в майбутньому з метою визначення проблемних питань щодо застосування окремих положень податкового законодавства та забезпечення їх вирішення, і в узагальненні колізійних питань, щодо яких платники податків звертаються до органів державної податкової служби.

Згідно з п.п. 20.1.29 ст.20 ПКУ здійснювати контроль за додержанням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), за наявності свідоцтва про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до законів, з наступною передачею матеріалів про виявлені порушення мають органи, які видали ці документи, торгових патентів. Та на практиці вказана норма ПКУ буде мати такий вигляд, що ОДПС будуть мати права здійснювати контроль за додержанням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги) лише якщо є свідоцтво, ліцензія, торговий патент. А в разі відсутності вищевказаних документів, ОДПС не будуть мати права здійснювати контроль. Адже відповідно до ст. 19 Конституції органи влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Тому необ-

хідно виправити технічну помилку в ПКУ передбаченим діючим законодавством способом.

Згідно з п. 94.7 ст. 94 (адміністративний арешт майна) ПКУ керівник підрозділу правоохоронного органу, у підпорядкуванні якого перебуває посадова (посадова) особа, яка склала протокол про тимчасове затримання майна, зобов'язана невідкладно поінформувати керівника органу державної податкової служби (його заступника), на території якого здійснено таке затримання, з обов'язковим врученням примірника протоколу.

На підставі відомостей, зазначених у протоколі, керівник органу державної податкової служби (його заступник) приймає рішення про накладення арешту на таке майно або відмову в ньому шляхом неприйняття такого рішення.

Рішення про накладення арешту на майно повинне бути прийняте до 24-години робочого дня, що настає за днем складення протоколу про тимчасове затримання майна, але, коли відповідно до законодавства України орган державної податкової служби закінчує роботу раніше, то такий строк закінчується на час такого закінчення роботи.

У разі, якщо рішення про арешт майна не приймається протягом зазначеного строку, майно вважається звільненим з-під режиму тимчасового затримання, а посадові чи службові особи, які перешкоджають такому звільненню, несуть відповідальність відповідно до закону.

Але відповідно до п. 94.17 ст. 94 ПКУ посадова особа органу державної податкової служби, яка виконує рішення про адміністративний арешт майна платника податків, визначає порядок його збереження та охорони. Виконання заходів, передбачених пунктами 94.15-94.17 цієї статті, у період з 20-ї години до 9-ї години наступного дня не допускається. До того ж пп. 96.2.1 п.94.6.ст.94 ПКУ передбачають, що арешт коштів на рахунку платника податків здійснюється виключно на підставі рішення суду шляхом звернення органу державної податкової служби до суду.

Звільнення коштів з-під арешту банк або інша фінансова установа здійснює за рішенням суду.

З огляду на вищезначене, можна дійти висновку, що на практиці вказані норми ПКУ будуть не завжди виконуватися з огляду на годинне обмеження.

Існують проблеми, що пов'язані з податковою заставою. Так, п. 88.2 ст.88 ПКУ (зміст податкової застави) передбачає, що право податкової застави виникає згідно з цим Кодексом та не потребує письмового оформлення. Однак згідно з ст.89 (виникнення права податкової застави) п. 89.3 майно, на яке поширюється право податкової застави, оформлюється актом опису. До акта опису включається ліквідне майно, яке можливо використати як джерело погашення податкового боргу. Опис майна у податкову заставу здійснюється на підставі рішення керівника органу державної податкової служби, яке пред'являється платнику податків, що має податковий борг. Акт опису майна, на яке поширюється право податкової застави, складається податковим керуючим у порядку та за формою, що затверджені центральним органом державної податкової служби. Тобто, вказані норми ПКУ потребують подальшого доопрацювання.

Прийняття Податкового Кодексу України потребує підвищення якості правової роботи податкових органів. Дії органів оподаткування свідчать, що в їх діях існують певні вади пов'язані з недотриманням законодавства в разі його недосконалого використання, неправильного його тлумачення і застосування, а в

разі випадків – його ігнорування. Все це потребує підвищення фахової підготовки із знання податкового законодавства, процедур його застосування, підвищення відповідальності посадових осіб податкових органів.

Податкове законодавство останнього часу має достатньо велику кількість протиріч між різними нормативно-правовими актами та недосконалість норм самого Податкового Кодексу. Все це ускладнює як правову роботу податкової служби, так і підприємницьку діяльність. Тому актуальним є проведення удосконалення податкового законодавства.

Література.

1. Лонюк І. І., Самілик Г. М., Капріца В. Т. Організація правового забезпечення діяльності органів ДПС України: Курс лекцій Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – 111 с.

2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 755 //Ліга: Корпорація ІПК «Реґіон», версія 8.1.1.

3. Трофімова Л. В. Роль та місце юридичних служб державних податкових органів у бюджетному процесі // 36. наук, праці, за матер. наук.-практ. конф. 20–22 рудня 2001 р. «Бюджетно-податкова політика в Україні (проблеми та перспективи розвитку)». – Ірпінь, Академія ДПС України, 2002. – 661с.

4. Офіційний сайт Державної податкової адміністрації України. – Режим доступу: <http://www.sta.gov.ua>.

УДК 304.4

Анатолій Михненко, Наталія Щур

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СОЦІАЛЬНУ ПОЛІТИКУ

Стаття присвячена визначенню впливу глобалізації на соціальну політику різних держав. Визначено основні загрози та першочергові завдання які поставила перед країнами глобалізація та її наслідки.

Ключові слова: соціальна політика, глобальна соціальна політика, глобалізація, глобалізаційні проблеми, ТНК, міжнародна організація, МВФ, ЄС, SDR.

☞ Сучасний світ став ареною глобальних зрушень, що відбуваються у всіх, без винятку, сферах життєдіяльності суспільства і у своїй основі намагаються відповісти на об'єктивні виклики часу [1, с. 3]. Так, під впливом глобалізаційних процесів відбуваються перетворення не тільки в політичному, економічному, але і в соціальному житті суспільства. Окремі суспільні явища, процеси розглядаються в загальному контексті. В умовах глобалізації проблема соціальної нерівності населення, тотальної корупції та соціального невдоволення розширила свої межі. Так, крім суто національного аспекту, вона набула ознак загрозової міждержавної стратифікації.

☞ Сутність глобалізаційних процесів, розглядали такі зарубіжні вчені, як: З. Бжезинський, О. Тоффлер, Дж. Сорос, Д. Белл, П. Кругман, Л. Лебедева, А. Бузгалін, А. Колганов, О. Білорус, О. Гаврилюк, А. Шевцов,

© Михненко А.М., Щур Н.О., 2011.